

Förändringar av sysselsättningsstrukturen i Europa under den globala finanskrisen

Sammanfattning

Inledning

Konsekvenserna av den globala finanskrisen under 2008–2009 är fortfarande kännbara i Europa, liksom i merparten av den industrialiserade världen. Krisen drabbade arbetsmarknaden särskilt hårt. Under andra kvartalet 2010 hade antalet personer i EU-27 med avlönat arbete minskat med fem miljoner jämfört med andra kvartalet 2008. Denna rapport handlar om finanskrisens inverkan på sysselsättningsstrukturen med avseende på yrken och sektorer i EU-27, såväl på aggregerad som på nationell nivå. Redogörelsen görs ur kvantitativ synvinkel (genom en beskrivning av förändringarna av sysselsättningsnivåerna) och ur kvalitativ synvinkel (genom en beskrivning av hur förändringarna av sysselsättningsnivåerna fördelade sig inom lönespektrumet). Denna rapport är den första som publiceras inom ramen för Eurofound's övervakningsverktyg *European Jobs Monitor*. En analys av perioden fram till mitten av 2011 kommer att göras i en uppföljningsrapport i slutet av 2011, i takt med att återhämtningen på arbetsmarknaden (förhoppningsvis) blir stabilare.

Sammanhang

EU:s "Europa 2020"-strategi för smart och hållbar tillväxt för alla omfattar ett åtagande att främja höga sysselsättnings- och produktivitetsnivåer. Detta förutsätter ett förnyat fokus på Lissabonstrategins målsättningar "fler och bättre arbetstillfällen". Fler arbetstillfällen behövs för att bekämpa den branta ökningen av arbetslösheten till följd av finanskrisen. Sysselsättningstillväxt är också nödvändig om EU ska göra framsteg mot att nå sitt mål om en sysselsättningsgrad på 75 procent för personer mellan 20 och 64 år till 2020. (Under 2010 var sysselsättningsgraden inom denna grupp 68,6 procent). Dessutom krävs arbetstillfällen av bättre kvalitet (i fråga om utbildning, kunskapsinnehåll och anställningsvillkor) om EU ska kunna höja sina produktivitetsnivåer – vilket är avgörande för att kunna möta konkurrensutmaningarna i

en allt mer flerpölig värld och för att kunna bevara och förbättra levnadsvillkoren.

Med facit i hand upplevde EU något av ett sysselsättningsmirakel från slutet av 1990-talet till början av finanskrisen 2008, med över 20 miljoner nya arbetstillfällen på drygt tio år, vilket var en större ökning än i USA i såväl absoluta som relativa termer. Även om sysselsättningsmålen i Lissabonstrategin inte nåddes gjordes betydande framsteg när det gällde att höja sysselsättningsnivåerna och bekämpa arbetslösheten. Å andra sidan framfördes farhågor snarlika de som tidigare framförts i USA angående kvaliteten på de jobb som skapades. Många nya jobb ansågs vara dåligt betalda servicejobb utan utvecklingsmöjligheter, och alltför få arbetstillfällen skapades inom mer kunskapsintensiva och potentiellt produktivitetshöjande verksamheter. Frågan uppstod om sysselsättningstillväxten skedde på bekostnad av sysselsättningskvaliteten.

Eurofound hade tidigare tillämpat en enkel analysmetod, som först utvecklats av Joseph Stiglitz, för att kunna besvara denna fråga på ett empiriskt korrekt sätt. Genom att dela upp sysselsättningen i enskilda "yrken" (det vill säga specifika yrken inom en specifik sektor, som exempelvis sjuksköterskor inom hälso- och sjukvårdssektorn eller butiksbiträden inom detaljhandeln, och genom att rangordna jobben efter timlön, som ett mått på sysselsättningskvalitet), kunde man bedöma om sysselsättningstillväxten eller sysselsättningsminskningen varit störst inom "välbetalda arbeten", "arbeten med medelhög lön" eller "låglönearbeten". Analysen avsåg utvecklingen på arbetsmarknaden i 23 medlemsstater mellan 1995 och 2006.

- Den viktigaste slutsatsen var att sysselsättningstillväxten varit störst inom arbeten med relativt sett högre lön.

- Det konstaterades även att sysselsättningstillväxten hade varit minst på den mellersta lönenivån, vilket berodde på den långvariga sysselsättningsminskningen inom tillverkningssektorn. Tillväxten inom sektorn med lägst betalda arbeten var något större.
- Även om tendensen skilde sig åt mellan medlemsstaterna stödde de aggregerade EU uppgifterna delvis tendensen med en "minskande mellannivå" som tidigare konstaterats på de amerikanska och brittiska arbetsmarknaderna.

Resultat

I denna rapport – *Shifts in the job structure in Europe during the Great Recession (Förändringar av sysselsättningsstrukturen i Europa under den globala finanskrisen)* – används uppgifter från Europeiska arbetskraftsundersökningen för att undersöka om tendensen med asymmetriskt polariserade sysselsättningsförändringar, som tidigare konstaterats av Eurofound, bestod under en period med en mycket drastisk sysselsättningsminskning (mellan andra kvartalet 2008 och andra kvartalet 2010).

- Även om resultatet när det gäller sysselsättningen var klart annorlunda konstaterade man att sysselsättningsförändringarnas fördelning över hela lönestrukturen på aggregerad EU-nivå följde ett liknande mönster som under det föregående decenniet. Finanskrisen tycks ha förstärkt de tidigare tendenserna.
- Stora minskningar av antalet arbetstillfällena på den lägsta-mellersta lönenivån och på den mellersta lönenivån, särskilt inom byggnads- och tillverkningssektorerna, förstärkte polariseringen av sysselsättningsstrukturen.
- Också under en period med en mycket drastisk sysselsättningsminskning ökade sysselsättningen inom yrkena på den högsta lönenivån. Liksom under det föregående decenniet berodde sysselsättningsökningen inom den högsta lönekvintilen (de översta 20 procenten av lönespektrumet) främst på en ökning av arbetstillfällena inom så kallade "kunskapsintensiva tjänster". Dessa tjänster omfattar såväl offentliga tjänster (huvudsakligen inom utbildnings- och hälso- och sjukvårdssektorn) som privata tjänster (företagstjänster). Under finanskrisen ökade de offentliga tjänsternas relativa betydelse för sysselsättningstillväxten inom den översta kvintilen.
- På medlemsstatsnivå konstaterades tre huvudsakliga tendenser i fråga om sysselsättningsförändringarna under finanskrisen: uppgradering (störst sysselsättningstillväxt på den högsta lönenivån), polarisering (ökad sysselsättning i den nedre och övre delen av lönespektrumet, men minskad sysselsättning i den mellersta delen) och nedgradering (färre arbetstillfällen med högre löner medan låglönearbetena antingen ökade eller endast minskade obetydligt).
- Kvinnorna klarade sig bättre på arbetsmarknaden än männen under finanskrisen, såväl kvalitativt som kvantitativt. Under krisen försvann fyra gånger fler mansdominerade än kvinnodominerade jobb. De få källorna till sysselsättningstillväxt – oftast av hög kvalitet – fanns främst inom kvinnodominerade yrken inom hälso- och sjukvårds- samt utbildningssektorn.
- Sysselsättningsnivåerna för äldre arbetstagare förblev förvånansvärt höga under krisen. Sysselsättningsnivåerna i den mellersta åldersgruppen (30 till 49 år) och i synnerhet för yngre arbetstagare minskade drastiskt. Under finanskrisen skedde en betydande sysselsättningsökning bland personer mellan 50 och 64 år, med 1,7 miljoner nya arbetstillfällen. Denna sysselsättningsökning avsåg hela lönespektrumet, men var störst för arbetstillfällena på den högsta lönenivån. För yngre arbetstagare (under 30 år) försvann arbetstillfällena inom hela lönespektrumet.
- Bilden av sysselsättningsstatusen var blandad. De tillfälliga arbetstillfällena minskade påtagligt under finanskrisens första fas, men den största delen av sysselsättningstillväxten från 2009 och framåt bestod av tillfälliga jobb, även om denna tillväxt främst utgjordes av jobb med lägre löner. Deltidsarbetet har spridits över lönespektrumet, med i stort sett snarlika löner för kvinnor och män. För män har nya deltidssarbeten skapats framför allt i form av jobb med lägre löner inom sektorerna jordbruk, livsmedel och drycker, medan över två tredjedelar av de nya deltidssarbetena för kvinnor utgjordes av jobb med högre löner inom sektorerna utbildning, hälso- och sjukvård och professionella tjänster.

Mer information

En mer detaljerad analys finns i den fullständiga rapporten *Shifts in the job structure in Europe during the Great Recession (Förändringar av sysselsättningsstrukturen i Europa under den globala finanskrisen)*, på www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1141.htm

John Hurley, forskare
joh@eurofound.europa.eu